

Faglig kontakt under eksamen:

Bo Lindqvist

Tlf. 975 89 418

EKSAMEN I FAG ST2202
ANVENDT STATISTIKK

Fredag 5. desember 2008

Tid: 09:00–14:00

Tillatte hjelpemidler:

Alle trykte og håndskrevne hjelpemidler. Spesiell kalkulator.

Sensur: 5. januar 2009

Oppgave 1

En av de vanligste årsakene til betongskader er såkalt karbonatisering. Dette vil si at karbondioksyd i lufta inngår kjemisk reaksjon med betongens kalsiumhydroksyd, og det dannes kalsiumkarbonat. Karbonatiseringen gjør at betongens rustbeskyttende virkning forsvinner og at vann og luft som kommer i kontakt med armeringsjernet gjennom sprekker og porer i betongen, fører til at jernet ruster.

La X være karbonatiseringsdybden for en betongvegg av en viss alder. Det antas at $V \equiv \ln X$ er normalfordelt, $V \sim N(\mu, \sigma^2)$, dvs. at X er såkalt lognormalt fordelt med parametre μ og σ^2 , kort skrevet

$$X \sim \text{Logn}(\mu, \sigma^2).$$

Du kan bruke uten å vise det at

$$\begin{aligned} E(X) &= e^{\mu + \frac{1}{2}\sigma^2} \\ E(X^2) &= e^{2\mu + 2\sigma^2} \\ \text{Var}(X) &= e^{2\mu + \sigma^2}(e^{\sigma^2} - 1) \\ \text{Cov}(X, X^2) &= e^{3\mu + \frac{5}{2}\sigma^2}(e^{2\sigma^2} - 1) \\ \text{Var}(X^2) &= e^{4\mu + 4\sigma^2}(e^{4\sigma^2} - 1) \end{aligned}$$

La $X_1, \dots, X_n$ være n målinger av karbonatiseringsdybde for en bestemt betongvegg. Observasjonene antas uavhengige og identisk fordelte, $X_i \sim \text{Logn}(\mu, \sigma^2)$ for $i = 1, \dots, n$, der μ og σ^2 er ukjente parametre.

La $\bar{X}_n = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n X_i$ og $Y_n = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n X_i^2$.

Det kan vises at de såkalte momentestimatorene for μ og σ^2 er gitt ved

$$\begin{aligned}\hat{\mu} &= 2 \ln \bar{X}_n - \frac{1}{2} \ln Y_n \\ \hat{\sigma}^2 &= \ln Y_n - 2 \ln \bar{X}_n\end{aligned}$$

der $\ln$ betyr den naturlige logaritme.

- a) Finn, ved hjelp av en Taylor-utvikling, en lineær funksjon av $\bar{X}_n$ og Y_n som er en tilnærming til $\hat{\mu}$.

Bruk denne til å finne et tilnærmet uttrykk for $\text{Var}(\hat{\mu})$.

Regn ut $\hat{\mu}$, $\hat{\sigma}^2$ og et estimat for $\text{Var}(\hat{\mu})$ når dataene er som i tabellen gitt til slutt i oppgaven.

- b) Finn Jackknife-estimatorene for henholdsvis μ og $\text{Var}(\hat{\mu})$ ved å bruke opplysninger gitt i tabellen. I tabellen er $\hat{\mu}^{(1)}, \dots, \hat{\mu}^{(10)}$ de 10 pseudo-verdiene knyttet til $\hat{\mu}$. De 9 siste er oppgitt, mens du selv må beregne $\hat{\mu}^{(1)}$.

- c) Forklar forholdsvis kort hvordan du ville gå fram for å estimere henholdsvis forventningsskjevhet ("bias") og varians for $\hat{\mu}$ ved hjelp av bootstrapping.

- d) Man vil teste nullhypotesen at medianen m i fordelingen til X er lik 9.0 mot alternativet at $m > 9.0$ ved å bruke en ikke-parametrisk test basert på dataene i tabellen.

Gjennomfør en tegntest med signifikansnivå 5% og angi konklusjonen.

Hvorfor bør Wilcoxon's ett-utvalgs test ikke brukes i dette tilfellet?

i	X_i	$\hat{\mu}^{(i)}$
1	8.2	.
2	9.0	2.288
3	9.9	2.277
4	11.5	2.258
5	10.1	2.274
6	7.6	2.308
7	4.0	2.363
8	11.8	2.254
9	12.2	2.250
10	19.7	2.205
Sum	104.0	20.477*
Kvadratsum	1230.44	46.604987*

(Med *kvadratsum* menes sum av kvadratene av alle tallene i kolonnen. Summene som er merket med * gjelder bare de 9 oppgitte tallene i kolonnen.)

Oppgave 2

Utbyttet av en kjemisk prosess ble studert i et pilotforsøk. Følgende faktorer ble betraktet:

Faktor	Faktornivåer	
	-1	1
A Mengde av aktiv komponent	4 mol	5 mol
B Surhet, pH	6	7
C Reaksjonstid	2 timer	4 timer
D Filtrering (første)	ingen	etter 1/2 time
E Filtrering (andre)	ingen	etter 1 time

Det ble utført et 2^{5-2} fraksjonelt forsøk basert på et fullt 2^3 -forsøk med faktorer A, B, C og med generatorer $D = AB$ og $E = AC$.

Responsen Y ble definert som utbytte målt relativt til et teoretisk maksimum. Responsene $Y_1, \dots, Y_8$ i de 8 forsøkene antas uavhengige og normalfordelte med samme varians σ^2 .

MINITAB-utskriften på neste side angir designet og de 8 responsene, samt alias-struktur og estimerte effekter. Du kan bruke denne utskriften i løsningen av oppgaven.

Data Display

Row	StdOrder	A	B	C	D	E	Y
1	1	-1	-1	-1	1	1	69,3
2	2	1	-1	-1	-1	-1	70,8
3	3	-1	1	-1	-1	1	71,3
4	4	1	1	-1	1	-1	73,2
5	5	-1	-1	1	1	-1	77,5
6	6	1	-1	1	-1	1	79,3
7	7	-1	1	1	-1	-1	88,9
8	8	1	1	1	1	1	91,2

Alias Structure

I + ABD + ACE + BCDE
 A + BD + CE + ABCDE
 B + AD + CDE + ABCE
 C + AE + BDE + ABCD
 D + AB + BCE + ACDE
 E + AC + BCD + ABDE
 BC + DE + ABE + ACD
 BE + CD + ABC + ADE

Estimated Effects and Coefficients for Y (coded units)

Term	Effect	Coef
Constant		77,6875
A	1,8750	0,9375
B	6,9250	3,4625
C	13,0750	6,5375
D	0,2250	0,1125
E	0,1750	0,0875
B*C	4,7250	2,3625
B*E	0,0250	0,0125

- a) Man er først interessert i å estimere hovedeffekten av faktor A. Forklar hvordan estimatet beregnes fra de gitte responsene. Gi en kommentar i lys av den oppgitte aliasstrukturen. Vis også hvordan tofaktorsamspillet BC kan beregnes fra de gitte responsene og gi en kommentar. Hvilken generell fortolkning har et tofaktorsamspill?
- Hva er de definerende relasjoner og hva er resolusjonen for designet i denne oppgaven? Hvilken praktisk fortolkning har resolusjonen?

Det ble i analysen antatt at faktorene D og E ikke har interaksjon med hverandre eller med noen av de andre faktorene i forsøket, dvs. at alle samspill der D eller E deltar kan settes til 0. Denne antagelsen skal gjøres i resten av oppgaven.

- b) Hvilke hovedeffekter kan nå estimeres ukonfundert, og hvilke hovedeffekter er fremdeles konfundert med andre effekter?

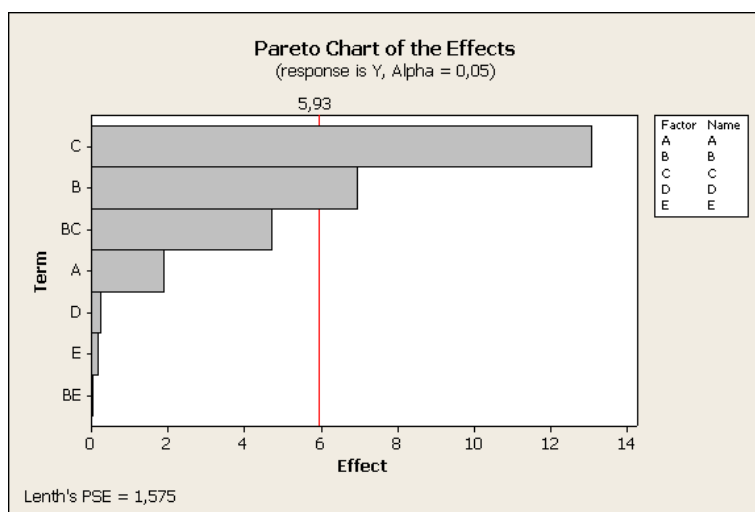
Finn variansen for en estimert effekt uttrykt ved σ^2 .

Fra tidligere erfaring ble σ^2 antatt kjent, $\sigma^2 = 2$. Bruk dette til å avgjøre hvilke hovedeffekter og samspill som er signifikante når signifikansnivået velges til 5%.

Hva er det minste signifikansnivået som ville føre til at A har signifikant effekt?

- c) I Pareto-diagrammet nedenfor brukes Lenth's PSE som estimat for standardavviket til de estimerte effektene.

Vis ved hjelp de estimerte effektene i MINITAB-utskriften hvordan man kommer fram til resultatet $PSE = 1.575$.

Oppgave 3

Et forskningslaboratorium skal undersøke vibrasjonen som oppstår når tynne plater av polyetylen utsettes for vind.

Til forsøket brukes plater av samme tykkelse og bredde, men med tre forskjellige lengder. Platene utsettes for fire forskjellige vindhastigheter, og antall svingninger i et bestemt tidsrom blir målt. For hver av de 12 kombinasjonene av lengde og vindhastighet foretas to forsøk.

Responsen for enkeltforsøkene betegnes Y_{ijk} og angir en hundredel av antall svingninger pr. sekund når plate nummer k med lengde A_i blir utsatt for vind av hastighet B_j ; for $i = 1, 2, 3$; $j = 1, 2, 3, 4$ og $k = 1, 2$.

Resultatet av forsøket er gitt i tabellen nedenfor. Enheten for lengde er *tommer*, mens enheten for vindhastighet er *fot/sekund*.

Lengde	Vindhastighet			
	$B_1 = 62.5$	$B_2 = 54.6$	$B_3 = 44.3$	$B_4 = 31.3$
$A_1 = 1.50$	50.5	46.0	36.5	23.0
	50.0	45.1	37.0	24.5
$A_2 = 1.75$	47.0	41.5	33.1	22.0
	48.0	42.0	34.1	24.2
$A_3 = 2.00$	45.5	39.4	30.8	20.3
	45.1	38.8	31.0	21.6

Dataene analyseres ved hjelp av to-faktor variansanalyse, der faktorene A og B har henholdsvis 3 og 4 nivåer (og der det ikke tas hensyn til de numeriske verdier av lengde og vindhastighet). Du kan i punktene nedenfor bruke følgende utskrift fra MINITAB:

Two-way ANOVA: Y versus A; B

Source	DF	SS	MS	F
A	2	100,54	50,268	93,52
B	3	2145,40	715,134	1330,48
Interaction	6	8,99	1,498	2,79
Error	12	6,45	0,537	
Total	23	2261,38		

- a) Sett opp modellen for observasjonene $\{Y_{ijk}\}$ som tar hensyn til et eventuelt samspill mellom lengdeeffekten (A) og vindhastighetseffekten (B).

Hvordan vil du teste om det er samspill mellom de to faktorene? Sett opp og begrunn en testobservator og finn kritisk verdi når signifikansnivået settes til 5%. Hva blir konklusjonen?

Er hovedeffektene av lengde og vindhastighet signifikante med 5% nivå? Begrunn svaret ved å vise til de beregnede testobservatorene i MINITAB-utskriften.

b) Sett opp uttrykkene for SSE og $SS(AB)$ i modellen fra punkt (a).

Vis ved hjelp av resultater fra pensum at SSE/σ^2 er kjikvadrat-fordelt med 12 frihetsgrader. (*Vink:* Bruk at hvis $V_1, \dots, V_n$ er uavhengige observasjoner fra $N(\nu, \tau^2)$, så er $\sum_{k=1}^n (V_k - \bar{V})^2/\sigma^2$ kjikvadratfordelt med $n - 1$ frihetsgrader).

Sett opp et uttrykk for estimatoren S^2 for σ^2 basert på SSE . Finn den numeriske verdi for S^2 i MINITAB-utskriften.

Anta nå at det ikke er noe samspill mellom faktorene A og B, dvs. at alle parametrene $(\alpha\beta)_{ij}$ i modellen i punkt (a) er lik 0. Det kan da vises at $SS(AB)/\sigma^2$ er kjikvadratfordelt med 6 frihetsgrader, og at $SS(AB)$ er uavhengig av SSE . (Du skal ikke gjøre dette.)

Vis hvordan en ny estimator for σ^2 kan utledes ved å bruke både SSE og $SS(AB)$. Finn estimatoren og regn ut det nye estimatet for σ^2 med de gitte dataene.

Oppgave 4

La X være antall millioner omdreininger til tretthetsfeil ved utprøving av en type kulelager. Det er testet 65 slike kulelager og resultatet er oppsummert i tabellen nedenfor.

Intervall	Antall observasjoner
$< 0, 40]$	7
$< 40, 60]$	14
$< 60, 80]$	18
$< 80, 100]$	15
$< 100, 120]$	8
$< 120, \infty]$	3

Man vil undersøke om sannsynlighetsfordelingen for X kan antas å være en Weibull-fordeling med kumulativ fordelingsfunksjon

$$F(x) = P(X \leq x) = 1 - e^{-\left(\frac{x}{80}\right)^2} \text{ for } x > 0. \quad (1)$$

- a) Bruk tallmaterialet i tabellen til å utføre en test for nullhypotesen at X har fordelingen (1). La signifikansnivået være 5%. Hva blir konklusjonen?

Forklar kort hvordan du ville gått fram dersom nullhypotesen var at X er Weibull-fordelt, uten angivelse av verdier på parametre, og du hadde de samme dataene. Du skal ikke gjøre noen nye beregninger her.

(Weibull-fordelingen er generelt gitt ved en kumulativ fordelingsfunksjon

$$F(x; \theta, \alpha) = 1 - e^{-\left(\frac{x}{\theta}\right)^\alpha} \text{ for } x > 0,$$

der α, θ er positive parametre.)